

- GILBERT, L.: MARCLends a HELPIS Hand (Az angol oktatástechnológiai információs rendszer) - The Times Educational Supplement. 1971. No. 2921. 58.p.
- HRIPKOVA, A.G.: Die Akademie der Pädagogischen Wissenschaften der UdSSR - das führende Organ der wissenschaftlichen Forschung auf dem Gebiet der pädagogischen Forschung. (A Szovjetunió Neveléstudományi Akadémiája a Pedagógiai kutatás irányító szerve.) = Pädagogische Forschung, 1971.No.6. 3-24.p.
- LA MORCIA, V.: Berichte. Internationale Arbeitsgruppe "Pädagogische Dokumentation". (Beszámoló a Pedagógiai Dokumentációs Központok Nemzetközi Munkaközösségének tevékenységéről) = Bildung und Erziehung, 1962. No.3.166-175.p.
- MISZLAVSZKIJ, V.I. Opýt polucsenija pedagogicseszkoy informacii pri pomoscsi elektronno-cifrovoy vücsiszlitel'noj masinü. (Kísérlet számítógépes pedagógiai szaktájékoztatásra) = Szovetszkaja Pedagogika. 1972.No.7. 34-41.p.
- OLSSON, H.O.: Datorn i nem och skola. (Országos információs hálózat terve Svédországban). = Barn och Kultur, 1972. No.3. 86-89.p.
- Pedagogiska nämnden dryftar sprindning av forskningsresultat. (Pedagógiai kutatási eredmények terjesztése Svédországban). = Utbildningstidningen, 1972. No.5. 20.p.
- SPANGENBERG, K. - KSCHENKA, W.: The Dokumentationsring Pädagogik. - DOPAED. (A nyugat-berlini Pedagógiai Központ dokumentációs osztálya.) = Education Libraries Bulletin, 1973. No.3. 24-32.p.
- STIEHL, W.: Informationsversorgung für die pädagogische Wissenschaft (Az NDK pedagógiai információs szolgáltatási rendszere) = Informatik. 1972. No.3. 17-24.p.
- SZTAMENOV, I.: Informacionni potoci v ucsebnija procesz. (Információs áramlások az oktatási folyamatban.) = Narodna Proszveta, 1971. No.8. 18-33.p.

Könyvtárosképzés a skandináv országokban

VADÁSZ Ferencné

Az alábbi szemlét Vadász Ferencné a Scandinavian cikkek alapján készítette. (TAMMEKANN, Eeva-Maija: The training of librarians in Finland. 1973. No.3. 78-80.p.; BRESDORFF, Viggo: Courses and seminars at the Danish School of Librarianship. 1973. No.3. 81-87.p.; HÖGLUND, Anna-Lena -

A KÉPZÉS HELYZETE AZ EGYES ORSZÁGOKBAN

A 70-es évek elejétől Skandinávia minden országában reformokat vezettek be a könyvtárosképzésben. A változások jelentősek, de országonként különbözőek az eltérő történeti előzmények következtében. A skandináv könyvtárosképzés történeti fejlődésében azonban vannak azonos vonások. Az intézményes oktatás valamennyi országban a közművelődési könyvtárosok képzésével indult. A tudományos és szakkönyvtárakban kezdettől fogva - és nagyrészt még ma is - különböző szaktudományi diplomával rendelkezőket alkalmaznak, akiknek egy részét helyileg tanítják be, más részük pedig külföldi egyetemeken sajátítja el a könyvtárosi ismereteket ösztöndíjjal, vagy saját költségén.

Reformtörekvéseik azonos jellemzői: főiskolai szintű nemzeti könyvtárosképzést hoznak létre (megjegyzendő, hogy egyetemi képzés csak Finnországban van); a főiskolákon együtt képzik a közművelődési és szakkönyvtárosokat; tartalmilag a képzés elméleti színvonalát emelik és a könyvtártudomány mellé beépítik a tantervekbe az informatikát is. Az új rendszer egyelőre mindenütt kialakulóban van még, hiszen mindössze 1-3 évvel ezelőtt vezették be. Az új formák egymástól eltérő jellegük miatt csak országonként külön-külön tekinthetők át.

FINNORSZÁG

1971 előtt két egyetemen, Tampereben és Helsinkiben a bölcsészkarokon folyt egyetemi könyvtárosképzés. Főleg közművelődési könyvtárosokat képeztek és csak néhányan helyezkedtek el közülük tudományos könyvtárakban. A régi rendszerben 3+2, illetve 3+3 év volt az egyetemi tanulmányi idő. A hallgatóknak a könyvtárszak mellett még egy másik szakból is legalább alapvizsgát kellett tenniük. Az alapvizsga minden szakon hároméves tanulmányi időt zár le. Ha a hallgató másik szakjából tette le előbb az alapvizsgáját, akkor további két év alatt szerezhethet könyvtárosi diplomát. Ha pedig a könyvtárszaktól tett előbb alapvizsgát, akkor további három év alatt tehetné le a másik szaktárgyából az alapvizsgát, és így lett diplomás könyvtáros.

A reform lényege: a képzés kezdettől fogva két- esetleg háromszakos; a könyvtáros tanszék könyvtártudományi és informatikai tanszékké alakult át; az oktatási idő egységesen öt éves lett; a régebben kötelező előzetes hathónapos könyvtári gyakorlatot eltörölték. Az alapvizsgakövetelmény könyvtár- és tájékoztatástudományból mindenki számára egységes. Ezzel a képzettségi fokozattal akár könyvtárakban, akár információs intézményekben elhelyezkedhetnek. A további két egyetemi évben már kétirányú szakosított oktatás folyik: a hallgatók vagy a másik szaktárgyukból, vagy a könyvtár- és tájékoztatástudományból szerezhethetnek egyetemi oklevelet. Az utóbbi ágazat tananyaga a vezetéstudomány és az informatika.

Az új rendszer bevezetésével máris jelentkeznek problémák. A könyvtárosi közvélemény nehezen barátoskodik meg azzal, hogy felsőfokú szakemberei között olyanok is legyenek, akik más szaktárgyból szerezték meg egyetemi diplomájukat. A szakkönyvtárak elégedetlenek az egységes alapvizsgával, mert

az erősen közművelődési irányultságú - nemcsak tananyagában, hanem azért is, mert az informatikát is a régi oktatószemélyzet tanítja. Ezért az új forma kevesebbet nyújt számukra, mint a reform miatt megszüntetett korábbi dokumentálóképző tanfolyamok, amelyeket saját szövetségük szervezett. Helytelennek tartják az előzetesen kötelező könyvtári gyakorlat eltörlését, mert most hiányzik az a gyakorlati szemléleti alap, amelyre az elmélet felépülhet. Hallgatók és oktatók egyaránt nagy tulterhelésről panaszkodnak. A tanszéki létszámot nem bővítették és a régi oktatóktól elvárják, hogy a kéziratoktól kezdve a számítógépig mindenhez egyaránt értsenek.

DÁNIA

A kopenhágai könyvtárosképző főiskola 1956-ban alakult. Közművelődési könyvtárosokat képeztek 4 év alatt, amelyből 3 év elméleti és 1 év gyakorlati oktatás volt. A tudományos és szakkönyvtárosok képzését a többi skandináv országhoz hasonlóan itt is egyéb diplomások betanításával, tanfolyamok szervezésével, vagy külföldi egyetemeken való tanulással oldották meg, és ez a gyakorlat ma is él.

A dán közművelődési könyvtárügy fejlettsége és elsődlegessége fémjelzi a képzési reformot is. A négyéves főiskolai képzés közművelődési irányultságú és tantervei sem változtak lényegesen. A képzésre épülő specializált továbbképzést (gyermekkönyvtárosok, zenei könyvtárosok, könyvtárvezetők, stb.) fejlesztették ki igen tervszerűen. Erről bővebben a továbbképzés fejezetében lesz szó. Egyetemi diplomások posztgraduális 3-4 hónapos tanfolyamon végzhetnek el kiegészítőként a főiskolán a könyvtárszakot.

SVÉDORSZÁG

Az intézményes könyvtárosképzést 1953-ban szervezték meg az upsalai városi könyvtárban. Ebből alakult ki 1970-ben a svéd állami könyvtáros iskola, amely 1972-ig működött. Az utóbbi forma csupán abban különbözött az előbbi-től, hogy alkalmi előadók helyett egyéves szerződéssel oktatókat alkalmaztak. A képzés jellege közművelődési könyvtárosi gyakorlati szakképzés volt. A felvételt egyetemi végzettséghez kötötték és a beiratkozónak előzetesen legalább 6 hónapos könyvtári gyakorlattal kellett rendelkezniük. Formája munka mellett levelező utánképzés volt.

1972-ben Borås-ban létesítettek négyéves könyvtáros főiskolát, amely nappali tagozaton minden könyvtártypus számára képez könyvtárosokat. Az új főiskola alapítását a szakképzett könyvtárosok iránt rohamosan növekvő igény sürgette. A jelentkezés pályázat alapján történik, felvételi vizsga nincs. Pályázhatnak egyetemet végzettek, vagy diploma nélküli, de hosszú könyvtári gyakorlattal rendelkező könyvtárosok, sőt könyvtári tisztviselők és könyvesbolti eladók is.

Az oktatott tantárgyak jelentőségük és a ráfordított óraszámok rangsorában a következők: irodalomismeret és bibliográfia; dokumentumismeret (a hagyományos és nem hagyományos dokumentumok szerzeményezése, feltárása, valamint a dokumentálás és tájékoztatás technikája); könyvtártan (a hazai és a skandináv könyvtárügy, vezetés és szervezés, építés és berendezés, könyv- és könyvtártörténet, könyvtárszociológia, marketing); az audiovizuális állomány építése és felhasználása; társadalmi ismeretek (szociológia, a svéd oktatás- és művészetpolitika, állampolgári ismeretek).

Az első három év egységes, a negyedik év szakosított, ahol az említett tantárgyakból a közművelődési, illetve a szakkönyvtárak igényeinek megfelelően további specializált ismereteket kapnak. A szakkönyvtárak elégedetlenek, mert a képzést közművelődési irányultságúnak tartják és keveslik az egy szakosított évet, amely nem biztosít számukra használható szakembereket.

A svéd reform kezdeti problémái a következők. Készségbevonják azt a feltételezést, hogy a beiratkozott nagyon különböző előképzettségű hallgatóság már a második évben azonos szintre hozható. Tankönyvek nincsenek. Az oktatók szakirodalmat jelölnek ki a hallgatók számára, de az az egyéni tanulásban nagy nehézséget jelent, tekintettel a felkészültségbeli különbségekre. Az egyes tantárgyak oktatói az utolsó szakosított évben is végigviszik tantárgyukat, és mivel a tantárgyfelosztás szerint az oktatók vagy közművelődési, vagy szakkönyvtári szakemberek, a szakosítás megoldása felemás jellegű. Oktatói segédleteik még alig vannak, olyan egyszerű eszközöket is beleértve, mint katalóguscédula kollektciók a katalógusszerkesztés gyakorlására. A 10 hetes kötelező könyvtári gyakorlatot, amelyből csak 4 hetet töltenek szakkönyvtárakban, kevésnek tartják. A tudományos és szakkönyvtárosok zöme továbbra is külföldi egyetemeken szerez képzést.

NORVÉGIA

Osloban 1940 óta működik könyvtárosképző iskola a városi könyvtárban. Kezdetben öthónapos tanfolyamokon, később kétéves oktatási formában képeztek közművelődési könyvtárosokat egyéves előzetes könyvtári gyakorlatra építve. Ebből az intézményből fejlesztették ki a reform során a hároméves norvég állami könyvtáros iskolát, ahol 1974-ben indult meg az oktatás.

Az iskola az egyetemi alapvizsga szintjének megfelelő szakképzést nyújt. Tantervét úgy állították össze, hogy az mind a közművelődési és iskolai, mind a szakkönyvtárosok képzésére alkalmas legyen. Az első év tananyaga egységes. A második és harmadik évben a hallgatók meghatározott tantárgycsoportokat választva szakosodhatnak. A szakosodás elmélyítését szolgálják továbbá a szabadon választott speciálkollégiumok is. Az iskola nem ad felsőfoku képzést. Azt tervezik, hogy a későbbiekben kétéves továbbképzést építenek erre az alapra, amelynek elvégzése biztosítja majd az egyetemi diplomát.

A jelenlegi hároméves alapképzés a régítől eltérően erősen elméleti jellegű. Tanterve igényes és a szakosítás megoldása is nagyon jónak tűnik. Különösen figyelemre méltó a gondos felkészülés. Már az iskola megnyitása előtt 10 évvel hozzákezdtek az oktatók kiképzéséhez. A pályázó könyvtárosokat ösztöndíjjal hazai és külföldi egyetemekre küldték tanulni. Mindegyiknek két-három diplomát kellett szereznie egyrészt könyvtár- és tájékoztatástudományból, másrészt más, az oktatáshoz fontos szaktudományból, pl. pszichológiából, pedagógiából, szociológiából. A tervezett kétéves ráfejelő továbbképzést főleg külföldi egyetemokről meghívandó kiváló szakemberekkel kívánják megoldani.

TOVÁBBKÉPZÉS

A skandináv országokban végrehajtott képzési reform során létesült új vagy megújított intézmények említésre méltó továbbképzéssel még nem

foglalkoznak. Kivétel Dánia, ahol az alapképzés lényegesen nem változott, illetve ahol a közművelődési könyvtárosi szakosodást továbbképzés formájában oldották meg. A továbbképző tanfolyamokat az intézet szervezi, de nem csak falain belül, hanem külső könyvtárakban és egyéb intézményekben is. A tanfolyamok költségét államilag fedezi és megfelelő személyzettel rendelkezik a szervező és koordináló munkák elvégzéséhez.

Négyféle szakosító továbbképző tanfolyamot szerveznek rendszeresen. Időtartamuk 3-4 hónap.

1. Gyermekkönyvtárvezetők számára: gyermekirodalom, speciális gyermekkönyvtári ismeretek, gyermekpszichológia, olvasáselmélet, az audiovizuális eszközök használata a gyermekkönyvtárban.
2. Zenei részlegek vezetőinek: zenetörténet, zeneelmélet, zenei szakirodalmi tájékoztatás, hanglemezek szerzeményezése és kezelése, a zenei műveltség terjesztése.
3. Közművelődési könyvtárvezetők számára: szervezéselmélet, rendszerelemzés és -tervezés, magatartástudomány, munkapszichológia, racionalizálás, könyvtári jogszabályok, közigazgatási ismeretek, várostervezés, könyvtárépítés, költségtervezés.
4. Kórházak és egyéb hátrányos helyzetűek intézményeinek (ideggyógyintézetek, gyermekotthonok, szociális otthonok, börtönök stb.) könyvtárosai számára: az intézmény lakói sajátos életkörülményeinek megfelelő pszichológiai és pedagógiai ismeretek, egészségügyi és egyéb szakismeretek. A cél, hogy a könyvtárosok ezen intézmények munkájában partnerei legyenek a szakembereknek. A tanfolyamok előadásait az említett szakemberek (orvosok, védőnők, pszichológusok, gyámügyi szakemberek stb.) tartják, s a hallgatók a szakirodalomból előzetesen felkészülve színvonalas vitákon készülnek jövőendő hivatásukra.

A szakosító továbbképzésen kívül igen sok és változatos témájú kéthetes szemináriumot hirdetnek meg, amelyekre a könyvtárak némi hozzájárulással elküldhetik munkatársaikat. A változatosságot érzékeltetik a következő kiragadott témák: Műszaki szakirodalmi tájékoztatás. - Irodalomkritika. - Zenei irányzatok a hanglemezipiacon: jazz, beat, népzene. - Bevezetés a számítógéptechnikába és használatába. - Helytörténeti munka. - Másolástechnika. - A könyvtárak és a gazdasági élet kapcsolata. - A filmkölcönzés szerepe a könyvtárban. - Irodai szakképesítéssel rendelkezőknek a speciális könyvtári adminisztráció ismeretei.

KÖVETKEZTETÉSEK

A skandináv országok könyvtárosképzési reformjainak általános irányait összehasonlítva a mi hazai törekvéseinkkel megállapíthatjuk, hogy hasonló cél irányában haladunk. Nálunk a Szombathelyen már megindult főiskolai könyvtárosképzésben, amely remélhetőleg már a közeljövőben más főiskolákra is kiterjed, sikerült megvalósítani a tanárszakkal párosított, könyvtár- és tájékoztatástudományi-elméleti felkészültség szempontjából egyaránt korszerű színvonalu képzést. Ahol eltérnek utjaink, az a szakkönyvtárosok képzése. A mi koncepciónk (történeti előzményként tekintve a szakkönyvtárosképző tanfolyamok több mint egy évtizedes tapasztalatait) nem az egységes képzésen belüli

szakosítás, hanem a teljes programjában szakkönyvtári igény szerinti képzés mellett döntött. A skandináv reformok kezdeti tapasztalatai megerősítenek abban, hogy jól döntöttünk ebben a kérdésben.

Tájékoztató szakemberek képzése és továbbképzése

GOR' KOVA, V. I. - MSVELIDZE, A. I.

Az alábbi tömörítést PINTÉR Márta készítette a szerzők "Podgotovka i povüsenie kvalifikacii informacionnüh rabotnikov" (Naucsno- Techniceszkaja Informacija, Szerija 1. 1973. No. 8.) című cikke alapján.

Jelenleg a Szovjetunióban mintegy 130 000 szakember dolgozik a különféle tudományos és műszaki tájékoztató intézményeknél, közülük több mint negyvenezen a nagy műszaki és tudományos könyvtárakban. Képzésükről és továbbképzésükről - az egyetemek és az általános jellegű főiskolák mellett - a Tájékoztató Szakemberek Továbbképző Intézete (IPKIR: Insztitut povüsenija kvalifikacii informacionnüh rabotnikov) és egy sereg központi vagy körzeti információs szerv és ágazati továbbképző intézet gondoskodik.

A felsőoktatási intézmények a következő szakokon képeznek szaktájékoztatókat: 1. Az információ-feldolgozás gépesítése és automatizálása, 2. könyvtártudomány és bibliográfia, 3. alkalmazott nyelvészet, 4. történelem és levéltár, 5. tudományos és műszaki tájékoztató kiadványok szerkesztése.

A tájékoztató szakembereket képző ill. továbbképző szovjet és külföldi oktatási intézmények tapasztalatainak és eredményeinek összehasonlítása végett nyolc ország 177 tantervének elemzése készült el. A tantervek megoszlása: Szovjetunió 60, USA 60, Lengyelország 16, Csehszlovákia 12, NDK 10, Nagybritannia 8, Franciaország 6, NSZ 5. A tantervek alapján a képző intézmények két típusba sorolhatók: az elsősorban könyvtárosokat képzőkre, ahol azonban egy sor informatikai tantárgyat is oktatnak, és a tudományos műszaki információt hangsúlyozókra, ahonnan viszont nem hiányoznak bizonyos könyvtártudományi tárgyak sem. A két típus tanterveiből csak a tájékoztatástudományra vonatkozó részeket összehasonlítva azt látjuk, hogy a leendő könyvtárosok a tudományos tájékoztató tevékenységnek és az adatfeldolgozásnak főleg a gyakorlatban közvetlenebbül hasznosítható oldalával ismerkednek meg, míg a tájékoztató szakemberek képzésében egyrészt a számítástechnika, másrészt az elmélet jut tulsúlyra (az információs rendszerek és hálózatok, az informatika elmélete, filozófia, logika, nyelvészet, kibernetika, pszichológia, szociológia, rendszertechnika, tudományos kutatások módszertana, stb.)

Ami a képzés színjét illeti: tudományos fokozatot informatikából csak a Szovjetunióban, az Egyesült Államokban és Nagybritanniában lehet szerezni.